

ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМАНСЬКОМУ ПЕДУНІВЕРСИТЕТІ

Становлення української державності, інтеграція в європейське та світове співтовариство, побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу. Це зумовлює необхідність пошуку нових підходів до виховання студентської молоді, особливо майбутніх учителів, вимагає підготовки таких фахівців, найголовнішими рисами яких є освіченість, самостійність, професійна мобільність, висока духовність.

Останнім часом проблема виховання студентської молоді, зокрема майбутніх учителів, набула особливої актуальності, що знайшло своє відображення у педагогічній пресі як на концептуальному рівні [3; 4], так і на рівні висвітлення окремих аспектів цієї проблеми [1; 2; 5].

На наш погляд, одним із головних завдань перебудови навчально-виховного процесу є пошук і використання таких форм, методів, принципів виховного впливу, які б максимально враховували глибокі зрушення в духовному житті суспільства, органічно вписувались у нову модель вищої школи. На сучасному етапі суспільного розвитку у вихованні студентської молоді має домінувати творчий фактор, орієнтація на індивідуальність, що визначає основу духовності людини, культури сучасного спеціаліста. Адже якісна підготовка майбутніх вихователів є основою відродження нації.

В основу виховного процесу в Уманському педагогічному університеті імені Павла Тичини покладене формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої особистості майбутнього вчителя, здатної до саморозвитку і самовдосконалення, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури. Наскрізною ідеєю виховної роботи нашого вузу є національне виховання майбутнього вчителя.

Реалізації виховних впливів на особистість студента має сприяти ефективне керівництво системою виховної роботи у вузі, яке можна представити у такій схемі: ректорат (проректор з гуманітарних питань) – деканати (заступник декана з виховної роботи) – кафедри (інститут кураторів) – студентське самоврядування – художня рада університету – студклуб – спортклуб. Загальне керівництво виховною роботою в університеті покладено на проректора з виховної роботи, введено посади заступників деканів із виховної роботи, удосконалюється робота інституту кураторів студентських академгруп. Розроблено положення про заступника декана з виховної роботи і побуту студентів, який виступає у ролі організатора, керівника та інтегратора зусиль у виховній роботі кафедр,

громадських організацій, інших підрозділів університету, органів місцевої влади, правових органів, батьків тощо.

Організаційно виховна робота знаходить своє втілення у чіткому плануванні на рівні ректорату (план виховної роботи університету, що передбачає переважно загальноуніверситетські заходи), деканатів (факультетські заходи), кафедр, академічних груп. Ці плани базуються на Конституції України, відповідних законах, державних національних програмах, концепціях, нормативних документах Міністерства освіти і науки України. При складанні планів виховної роботи враховуються також концепція розвитку університету, його Статут, народний та церковний календарі, календарі пам'ятних та святкових дат.

Реалізуються виховні завдання шляхом гуманізації всього навчально-виховного процесу через дисципліни, передбачені навчальними планами, через систему організації позааудиторної роботи, введення нових дисциплін, спрямованих на засвоєння студентами поглядів, переконань, ідеалів, звичаїв та інших соціально значущих надбань вітчизняної та світової духовної культури.

Вивчення та врахування практики виховної роботи у вищих закладах освіти України, узагальнення власного досвіду дозволили нам виділити основні форми, якими повинні оволодіти студенти як майбутні вихователі. До форм організації виховної роботи, які найчастіше застосовуються в університеті, можна віднести «круглі столи», конкурсні турніри педагогічної майстерності, тематичні конференції, брифінги, диспути, КВК, участь у загальнодержавних акціях, студентських олімпіадах, клубах за інтересами., зустрічі з цікавими людьми – майстрами педагогічної праці, письменниками, народними митцями, які несуть у студентське середовище рідну мову, пісню, прищеплюють любов до майбутньої професії. Зауважимо, що форми і методи виховної роботи обираються як педагогічним, так і студентським колективами на основі демократичного підходу, враховуючи інтереси та потреби студентів, реальну дійсність та завдання професійної підготовки.

Можна навести конкретні приклади, що ілюструють життєздатність та певні традиції у проведенні виховної роботи в нашому навчальному закладі. Так, щорічно в університеті проводиться ритуал Посвяти першокурсників у студенти, свята останнього дзвоника та випускні вечори, урочисто відзначаються День незалежності, День працівників освіти, Різдвяні віншування, Шевченківські дні, Свято жінок, День Перемоги, Міжнародний день студента, День рідної мови, традицією стало проведення презентації першокурсників усіх факультетів. В університеті проведено реорганізацію органів студентського самоврядування. Через своїх представників студентство вузу набуло вагомого голосу при вирішенні проблем навчання та відпочинку. Своєрідним підсумком річного студентського життя стало проведення традиційних Днів факультетів.

На становлення майбутнього вихователя впливає чимало факторів. Чи не найважливіший серед них – національне виховання. Через рідне слово, пісню, танок, образотворче мистецтво народу, звичаї та обряди відкривається

широкий шлях до загальнолюдської культури, високої духовності. Саме тому в нашому університеті великої ваги надаємо дисциплінам соціально-гуманітарного циклу, що мають світоглядне значення для виховання патріотів України, а також дисциплінам народознавчо-естетичного циклу, що формують національне самоусвідомлення майбутніх педагогів.

Наприклад, в Інституті філології та суспільствознавства було проведено ряд заходів, присвячених Дню слов'янської писемності, Дню української мови. Проведено міжнародну конференцію «Мова у слов'янському культурному просторі» у тісній співпраці з Інститутом мовознавства ім. О. Потебні НАН України, де взяли участь науковці з Харкова, Києва, Одеси, а також з Болгарії, Словаччини та Хорватії. Прочитано цикл лекцій на тему «Роль української філософської думки у формуванні національної свідомості студентів». Викладачами Л. Лисенко та І. Фициком у грудні організовано проведення засідання «круглого столу» з проблем демократії, державної влади. На базі фізико-математичного факультету проведена конференція «Внесок українських фізиків у світову науку».

З метою прищеплення студентській молоді віри в українську ідею, розвитку почуття любові до власного народу, шанобливого ставлення до культури, мови, традицій в університеті проводяться регіональні експедиції «До глибини віків», програмою яких передбачено пошук старовинних пісень, притч, легенд, повернення забутих імен, створення рукописних альманахів, фольклору рідного краю. Вже традиційними стали проведення кафедрою риторики і українознавства звітних студентських конференцій за результатами літніх фольклорно-етнографічних практик та конкурсу на приз «Горнятко Енея». Цікаво пройшло засідання «круглого столу» з проблеми «Українська національна ідея: минуле і сучасність», кафедрою філософії та суспільствознавства проведено вечір запитань і відповідей «Духовність у структурі формування національної свідомості». До формування національної свідомості студентської молоді широко залучаються українські письменники, діячі культури, майстри мистецтв. Незабутні враження залишилися від проведення в університеті «Тичининських читань». Це зустрічі з гостями – Іваном Драчем, Миколою Жулинським, Михайлом Слабошпицьким та ін., літературно-мистецький вечір, виставка художньої творчості студентів та викладачів, засідання літературної студії імені М. Бажана.

Як осередок духовності, освіти та культури регіону наш університет відзначив рядом заходів День слов'янської писемності і культури. Духовною домінантою свята було вшанування вчителів слов'янських, рівноапостольних Кирила і Мефодія. На факультетах читається спецкурс з основ християнської етики, відкрито університетський храм Кирила та Мефодія. Всі ці заходи спрямовані на засвоєння студентами норм християнської моралі та духовної етики, вихованню патріотичних почуттів і національної самосвідомості. Тому, думається, закономірним є той факт, що в рамках Міжнародного Академічного Рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна» наш

університет нагороджений орденом «За патріотизм», який заснований на честь 2000-ліття християнства.

Значне місце у виховній роботі вузу займає діяльність, спрямована на розв'язання завдань професійного виховання, метою якого є формування у студентів поваги до обраної спеціальності, вироблення необхідних для неї рис, умінь і навичок, розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя. Студенти залучаються до складання авторських програм з окремих циклів виховної роботи, моделюють педагогічні умови різнобічного виховання школярів, розробляють концепції родинного та суспільного виховання, виконують ескізи інтер'єрів закладів освіти тощо. Ми взяли шефство над міським дитячим будинком та будинком для людей похилого віку, університет співпрацює з Уманським міжрегіональним притулком для неповнолітніх. Студенти допомагають в організації благодійних пожертвувань та концертів у цих закладах. Такі форми роботи дають можливість викладачам донести до свідомості студентів переконання про талановитість та здатність до саморозвитку кожної дитини, адже педагог має прищепити вихованцям здатність будувати своє життя, гідне Людини. Виявлення професійних нахилів, творчих здібностей студентів найбільш яскраво реалізується під час проведення традиційних Тижнів педагогічної майстерності, які щороку присвячуються творчій спадщині видатних вітчизняних педагогів – К. Ушинського, Г. Ващенко, О. Духновича, С. Макаренка, В. Сухомлинського, О. Захаренка.

Громадянське виховання студентів університету зорієнтоване на освоєння молоддю цінностей демократичного (громадянського) суспільства, прищеплення віри у верховенство Закону, громадянської відповідальності, політичної активності. В університеті працює філіал Асоціації молодих політиків і політологів України, проводяться засідання філософського студентського клубу «Лабіринт». Одним із важливих напрямів виховної роботи в університеті є профілактика правопорушень серед студентської молоді. Зокрема, для проведення цієї роботи залучаються працівники правоохоронних органів, прочитаний для студентів цикл лекцій з проблем правового виховання.

У контексті морального виховання організовано шефство над міським дитячим будинком та будинком для людей похилого віку, університет співпрацює з Уманським міжрегіональним притулком для неповнолітніх. Студенти допомагають в організації благодійних пожертвувань та концертів у цих закладах.

Екологічне виховання в університеті передбачає формування екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, виховання почуття відповідальності за неї як за національне багатство. У напрямку екологічного виховання на базі природничо-географічного факультету проводяться виставки «Дари природи», «Природа і фантазія». Студенти залучаються до занять у екологічній лабораторії, під керівництвом викладачів здійснюються рейди екологічного десанту, проводяться заходи з очищення забруднених територій. Так, зусиллями студентів було розчищено

б струмків та джерел навколо міста, в рамках святкування Дня Довкілля та Дня Землі було висаджено 3000 плодкових дерев та близько 4200 декоративних кущів на агробіостанції університету.

З метою пропаганди здорового способу життя, формування культури сімейних відносин для студентів проводяться «круглі столи» на тему «Юридичні і правові особливості шлюбних відносин», у рамках відзначення Всесвітнього дня здоров'я відбулося засідання дискусійного клубу на тему «Здоров'я як соціальна цінність». Традиційним стало проведення на всіх факультетах одноденного туристичного походу. Студенти беруть активну участь у спартакіадах на факультетах, у місті, області. Зі студентами, що проживають в гуртожитках, проводяться цикли бесід: «Паління – ворог здоров'я», «Здоровий спосіб життя – шлях до збереження здоров'я», «СНІД – хвороба століття» тощо.

В університеті проводиться планомірна робота щодо естетичного виховання студентів, організації змістовного дозвілля. В соціально-культурній структурі вузу функціонують студентський клуб, спортклуб, музей історії навчального закладу, випускається газета «Педагогічні вісті». Роботу колективів художньої самодіяльності координує студклуб, при якому працюють загальноуніверситетські творчі колективи: український народний хор «Кобзар», ансамбль народного танцю «Яворина», ансамбль сучасного танцю «Візаві», інструментальний ансамбль «Музичні візерунки», жіночих академічний хор «Юність», жіночий вокальний ансамбль, вокальне чоловіче тріо «Гонта», ансамбль баяністів, фольклорно-етнографічний ансамбль «Софія», інші малі форми і жанри (солісти, дуети, декламатори). Крім того, функціонують клуб авторської пісні «Вагант», літературна студія імені М.П.Бажана, педзагін «Гуманіст». Студенти мають можливість підвищувати свою спортивну майстерність у секціях легкої атлетики, баскетболу, волейболу, футболу, настільного тенісу, ритмічної гімнастики. Вони неодноразово ставали призерами регіональних, міжвузівських та міжнародних змагань, серед них – члени олімпійської та молодіжної збірних України.

Таким чином, уся виховна робота в Уманському державному педагогічному університеті спрямовується на формування у студентської молоді загальнолюдських моральних ідеалів і якостей, національної самосвідомості, становлення високого професіоналізму і духовності майбутніх учителів. У нашому вузі виховання студентства – це процес творчий, зорієнтований на проблеми, пов'язані із специфікою педагогічного закладу, особливостями регіону, для якого університет став осередком освіти, культури і духовності.

Сьогодення вимагає принципово нових підходів до виховання моральності та професійної культури майбутнього педагога. Тому так важливо об'єднати зусилля всіх – викладачів, кураторів академгруп, студентського самоврядування для забезпечення комплексного виховного впливу з метою формування фахівця з широкою ерудицією, творчого, високоморального, культурного, відданого своїй справі. Лише творча

взаємодія та співпраця всіх суб'єктів навчально-виховного процесу дозволить реалізувати мету виховання, досягти поставлених цілей у підготовці молоді не лише до професійної діяльності, а й до життя у теперішньому надзвичайно складному соціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внукова І. Організація самовиховання у студентів педвузу // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 40-42.
2. Глазиріна В.М., Артьоменко О.І. Виховна робота в педагогічному ВНЗ як складова частина професійної підготовки майбутнього вчителя // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – № 12. – С. 194-197.
3. Концепція організаційно-виховної роботи серед студентів // Освіта. – 1998. – 21-28 жовтня. – С. 5.
4. Концепція безперервної системи національного виховання: Проект // Освіта. – 1994. – 11 травня. – С. 12
5. Погоріла І. Програмно-цільовий підхід і фактор відносин в оновленій парадигмі виховання // Рідна школа. – 2003. – № 5. – С. 12-15.